

1731XXXX

**Brev fra Bering til mosteren i Horsens
med beretning om Første Kamtjatka-ekspedition
og anmodning om aktuelle oplysninger
vedr. borgmester, byråd og familie
– formentlig første halvdel af 1731**

I marts 1730 var Vitus Bering vendt tilbage til Skt. Petersborg fra sin Første Kamtjatka-ekspedition, der havde været i fem år. Et års tid senere sendte han et brev til sin moster i Horsens, fordi han bl.a. ønskede at stifte et legat til gavn for de fattige i hjembyen. Brevteksten er bevaret, fordi Hans de Hofman lod den aftrykke som en kuriøs note i bind II af sin legathåndbog *Samlinger af publique og private Stiftelser, Foundationer og Gavebreve*, København 1755, s. 249-250. Brevet er den eneste nogenlunde lange tekst på dansk der kendes fra Berings hånd. I sit hjem i Rusland og i kredsen af udlændinge i Skt. Petersborg talte Bering mest tysk. I tjenesten talte og læste han russisk. Hans mange rapporter og andre tjenstlige skrivelser fra ekspeditionerne er også på russisk, men udfærdiget af en skriver efter Berings anvisning eller diktat. I brevet til mosteren klinger Berings eget danske sprog overraskende ufordærvet efter næsten 30 års udlændighed. Selvom noget kan skyldes Hofmans redigering, møder vi her Bering på hans eget danske sprog. Hans øvrige dokumenter på denne hjemmeside er derimod oversat til dansk, mest fra russisk.

Brevet er formentlig fra første halvdel af 1731.¹ Det er trykt på dansk og i russisk oversættelse i VKE 1, s. 30-35. Det originale dokument synes ikke bevaret.

Høyt-ærede Kiære Moster!²

Det er nu 15 Aar siden at jeg havde den Lykke at fornemme noget fra mine Paarørende udi Horsens: omskjøndt jeg hos K. Moster er kommen udi Glem-Bogen, har jeg dog ey forglemt dennem, og nu siden min langvarige 5 Aars Reysers Hiemkomst, erkyndiget mig at K. Moster er bleven Enke:³ Condolerer af Hiertet, at K. Moster paa hendes Alderdom sidder i den eensomme Stand, ynskte at være saa nær at kunde see dennem noget til Gode, mens som den Occasion jeg havde 1715. blev mig betagen at komme hiem,⁴ for at see mine nu Sal. Kiære Forældre, saa vel som K. Moster, vil det nu for Tiden mindre lade sig gjøre, uden saa er, at noget udi vores Allernaadigste Kæyserindes⁵ Tieneste kunde forefalde, at jeg kunde blive udsendt: min langvarige Reyse har begyndt 1725. og er nu først 1730. den 1ste Mart. hiemkommen, har været nogle 1000 Miile igiennem Øster-Tartariet, saa vidt, som Land var at finde, forbi Chamsiatke; og endnu nogle 100 Miile længere, som kand sees af Land-Korterne, nemlig den Asiatiske Part, som man ellers faaer fra Nørrenberg, jeg maa tilstaae, at, eftersom jeg havde Lyst at reyse i min Ungdom, at jeg hidtil har havt min Deel; thi denne Reyse har været forbi China og Japan, og kommer ey derved nogen Ostindiske Reyse, saavel til Lands som til Vands, paa Chamsiatke haver jeg ladet bygge et Fartøy, og recognoscered Søen dermed, iblant saadanne Hedninger, som ey har hørdt eller seet nogen Europæer tilforn, hvor ingen Brød voxer og ingen Creatur er at finde, uden vilde Fugler og Reen-Dyr, eller et Slags Hiorter, som er saa tamme, at man i Steden for Hester rider derpaa, og Hunde bruger man at fare med om Vinteren, ligesom man farer andre Stæder med Hester for en Kane, Fisk er deres Føde, saavel for Hundene som for Menneskene, saa jeg kand regne meeste Deelen af den halve Globo: de lader ey de, som bliver syge, leve til de døer deres egen Død, men kaster dem ud for Hundene;⁶ dette skeer allene i Henseende, at K. Moster vilde glæde sig med mine anførte Slægt og Venner, at Gud har underlig bevaret mig paa saa lang og møysom Reyse, og for at recommendere mig udi deres gode Ihukommelse, jeg takker Gud for Helbred, men siden min Hiemkomst har været ilde syg. Min

Kone, Gud skee lov! lever, og af aatte Børn tre i Live, og venter snart det fjerde:⁷ om Kiære Moster vilde lade mig vide hvem endnu lever af vores Slægt, og hvem, som nu er Borgemester og Raad, skulde være mig af Hiertet kiært; thi der staaer endnu en liden Arve-Part mig tilhørende, efter mine Sal. Forældre,⁸ og vilde gjerne gjøre Anstalt derom, eftersom jeg troer det staaer frugtesløs, jeg ynskete at det blev sat paa Rente, og Interessen blev given til de Fattige, til saa længe jeg derom kand gjøre Anstalt, jeg veed ey heller, om min K. Broder *Jonas*⁹ og *Jörgen*¹⁰ endnu lever, saa og Broder *Svend*,¹¹ som har været hiemme og reyst til Ostindien igien, og hvem, som boer i mine Sal. Forældres Huus, og hvem af mine Søsters Børn endnu lever,¹² jeg ynskete at have nogen vis Leylighed, at regalere K. Moster med et Par Sobler til et Tegn af min Skyldighed; i det øvrige beder tjenstl. at hilse *Mad. Hovgaard*¹³ og Svoger *Cordtsen*,¹⁴ og alle andre, som lever af gode Venner, recommenderer mig i Kiære Mosters gode Ihukommelse; thi jeg haaber at jeg endnu som før, staaer udi min K. Mosters Gunst, og lever stedse og uforanderlig

Høyt-ærede K. Mosters lydige Søster-Søn
til min Død

W. J. Bering

Det er nu 26 Aar siden jeg reyste hjemme fra,¹⁵ men har ey havt den Ære at have noget Brev fra K. Moster, det er kuns slet Tegn af god Ihukommelse hos dennem, det maa vel saa være, ud af Øynene ud af Sindet, fordi nu for Tiden kiendes faae af sine uden for Interesse, dog er det ey saa hos mig, jeg glæder mig altid at fornemme mine Anhøriges Velgaaende.

Om kiære Moster behagede at skrive til mig, da adresseres Brevet til min Svoger paa Cronstadt, som er Vice-Admiral *Saunders*,¹⁶ og Opskriften skrives til mig Capitain-Commandeur, ved Søefloden.

Jeg beder Kiære Moster vilde lade mig vide hvad Waaben vores eller deres Familie har ført i deres Signet.¹⁷

¹ At datere dette brev er ikke så enkelt, men indirekte lader det sig dog gøre at bestemme et omtrentligt tidspunkt for dets tilblivelse. Det er umiddelbart klart at brevet er skrevet i tiden mellem de to ekspeditioner. Bering betegner sig som kaptajnkommandør. Han blev forfremmet til denne rang den 14. august 1730. Vice-admiral Saunders gjorde tjeneste i Kronstadt indtil februar 1732. Det fjerde barn, der som omtalt i brevet var i vente, datteren Anna, blev født engang i anden halvdel af 1731. Således er brevet til mosteren sandsynligvis skrevet i første halvdel eller midten af 1731.

² Vitus Berings moster, Margrethe Bering, boede i Horsens, hvor hun døde i april 1732, omkring 70 år gammel.

³ Margrethe Bering var gift to gange, med to på hinanden følgende borgmestre i Horsens: Jørgen Christophersen Blymester, død 1697, og Martin Cortsen, død 1727. I brevet drejer det sig om sidstnævntes død.

⁴ I 1715 førte Bering det nybyggede russiske 50-kanoners slagskib "Selafail" fra flådeværftet i Arkhangelsk til København, men tjenesten tillod ham ikke ved den lejlighed at foretage den håbede afstikker til Horsens. Året efter var Bering igen i Danmark, med den russiske eskadre som ledsagede Peter den Stores besøg. Heller ikke ved den lejlighed var der mulighed for at besøge hjembyen, men Bering genså noget af familien i København, se nedenfor, note 7.

⁵ Kejserinde Anna Ioannovna (1730-1740).

⁶ Denne skik behandles under punkt 10 i Berings forslag til forbedring af forholdene i Østsibirien, se dokument [173012XX](#).

⁷ Bering blev gift 8. oktober 1713 i Viborg i Karelen, med købmansdatteren Anna Christina, født Pülse. Parrets tre børn var Jonas (1721-1786), Thomas (1723, død senere end 1770) og Anton (1730-1779); det ventede fjerde barn var Anna Hedvig Helena (1731-1786). Yderligere fem børn døde kort efter fødselen, heriblandt den formentlig førstefødte søn Vitus, som blev døbt i Nikolajkirken i København 27. juni 1716. Det skete under Peter den Stores besøg i Danmark og i overværelse af prominente flådeofficerer i både russisk og dansk tjeneste (Peter Bredal, Marcus Griis m.fl.). Fyrst Dolgorukij, den russiske ambassadør i København, stod fadder. Til stede var også Berings bror, Jonas Jonassen, og hans hustru, som boede i Højbrostræde. Det var formentlig den eneste lejlighed Berings hustru nogensinde havde til at møde svigerfamilien.

⁸ Vitus Bering's far, visiterer (toldbetjent) Jonas Svendsen, døde i 1719. Hans anden hustru, Berings mor, Anne Pedersdatter Bering, var død tidligere.

⁹ Jonas Jonassen var Vitus Berings yngste halvbror, fra faderens første ægteskab. Blev birkeskriver ved Taarnby Birketing på Gammel-Amager. I juni 1716 boede han med sin hustru i Højbrostræde og deltog i barkedåben i Nikolajkirken, se note 7.

¹⁰ Jørgen Christoffer Jonassen var Berings helbror. Blev sorenskriver (underdommer) i Norge.

¹¹ Svend Jonassen, Berings ældste halvbror, havde som ung stiftet gæld og været i fængsel. Blev gjort arveløs og måtte fortrække til Ostindien.

¹² Berings halvsøster Anna Cathrine Jonasdatter, gift med Herluf Dalhoff og bosat i Horsens.

¹³ Borgmester Hovgaards enke, Bodil, født Høgsgbro, var død allerede i 1721, så Bering havde virkelig brug for en opdatering om bekendtskabskredsen i Horsens!

¹⁴ Claus Cordtsen var handelsmand og kirkevæрге i Horsens, bror til Margrethe Berings anden ægtemand og dermed altså hendes svoger. Han var gift med en datter af førnævnte Madam Hovgaard.

¹⁵ Man regner sædvanligvis med, at Bering blev hvervet til russisk flådetjeneste i 1703 eller 1704, i Amsterdam. Der synes dog ikke at være bevaret nogen hvervekontrakt eller lignende med en præcis datering, ligesom hans navn heller ikke er fundet på eksisterende lister over flådepersonnel som Peter den Store via sin norskfødte vice-admiral Cruys forhyrede i Amsterdam 1702-1704. Den sædvanlige, omtrentlige datering af Berings indtræden i russisk tjeneste bygger formentlig på senere dokumenter fra Berings hånd, hvor han – ligesom her – anfører hvor længe han har været i russisk tjeneste. Under forudsætning af, at brevet til mosteren er fra 1731, angiver Bering her, at han rejste til Rusland i 1705.

¹⁶ Thomas Saunders, engelsk søofficer, hvervet til den russiske flåde i 1718. I 1724 blev han gift med Eufemia Hedwig Pülse, en søster til Berings hustru. Udnævnt til vice-admiral i 1727, død 1734.

¹⁷ En del tyder på, at Bering fik svar fra moster Margrethe, selvom svarbrevet ikke er bevaret. Hun har formentlig forklaret sin nevø, at hans berømte grandonkel (morfaders bror), hofhistoriografen Vitus Pedersen Bering (1617-75), som søfareren var opkaldt efter, havde et adelsvåben. Det viser øverste halvdel af en bjergmand, der hæver sig op af et bjerg, og som i højre hånd holder en laurbærkrans. På den kronede hjelm er der to harniskklædte arme, der også holder en laurbærkrans. Ud over den symbolik, der måtte ligge i bjergmanden og laurbærkransen, er skjoldet en rebus, nemlig en billedlig repræsentation af navnet Bering, sammensat af de to komponenter "bjerg" og "ring". Den første komponent giver god etymologisk mening, idet slægtsnavnet Bering kommer af stednavnet Bjerring, hvis første del er afledt af "bjerg". Den signet som Bering kort tid efter fik lavet, er tydeligt inspireret af dette "talende" våbenskjold. Søfarerens våbenskjold er også af den talende slags. Det viser en stående bjørn, der i forpoterne holder en ring. Igen er det en rebus: bjørn + ring, som i Berings tysktalende nærmiljø er blevet afkodet som Bär + Ring, dvs. som søfarerens efternavn. Dette symbolpar er gentaget på toppen af hjelmen, hvor man skimter bjørnetorsoen med ringen. Begge våbenskjolde vises nedenfor.